

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää jakelussa mainittuja tahoja esittämään näkemyksensä iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamistarpeista ottaen huomioon iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamistyöryhmän raporttiin (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:16) sisältyvät ehdotukset.

Tausta

Hallitusohjelma sisältää useita kirjauksia väestön ikääntymiseen ja sen tuomaan yhteiskunnalliseen muutokseen varautumiseksi. Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru asetti 29.8.2019 työryhmän valmistelemaan hallitusohjelman toteuttamiseen tähtääviä esityksiä. Työryhmän raportti julkaistiin 19.5.2020. Tavoitteena työn toisessa vaiheessa oli edistää iäkkäiden henkilöiden mahdollisuutta elää ja asua turvallisesti heille soveliaissa asumisympäristöissä sekä parantaa etenkin kotiin annettavien palvelujen laatua ja saatavuutta.

Tavoitteet

Tiukan aikataulun vuoksi työryhmä teki pykäläehdotusten sijaan vain ehdotuksia jatkovalmistelua varten. Lainsäädännön jatkovalmistelun kannalta on erittäin tärkeää, että lausunnon antajat tutustuvat paitsi työryhmän ehdotuksiin myös niiden taustaa ja vaihtoehtoja kuvaaviin perusteluteksteihin.

Pyydämme lausunnon antajia ottamaan kantaa erityisesti raportin 3.1 luvussa käsiteltyihin asioihin. Luku sisältää yhteensä viisi työryhmän ehdotusta lihavoituna ja sisennettynä. Ne koskevat vanhuspalvelulain ja osin myös sosiaalihoitolain kehittämistä.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään jättämään osoitteessa lausuntopalvelu.fi. Lausunnossa tulee mainita diaarinumero VN/501/2020. Myös jakelulistan ulkopuoliset tahot voivat halutessaan antaa lausuntonsa.

Huomaattehan, että kaikki lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Aikataulu

Lausuntoaika on 4.6.–10.8.2020.

Valmistelijat

Hallitusneuvos Jaana Huhta, etunimi.sukunimi@stm.fi, puh. 02951 63407

Neuvotteleva virkamies Satu Karppanen, etunimi.sukunimi@stm.fi, puh. 02951 63549

Linkit

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9997-8> - Kohti ikäystävällistä yhteiskuntaa. Iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamistyöryhmän raportti / Mot ett åldersvänligt samhälle. Rapport från arbetsgruppen för reform av servicen för äldre personer (på finska)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5429-8> - Arbetsgruppens rapport publiceras på svenska före utången av juni på den här adressen / Työryhmän raportti ruotsinkielisenä julkaistaan kesäkuun loppuun mennessä tässä osoitteessa

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry:n lausunto asiaan liittyen.

Lausunnonantajan organisaatio

- Kunta tai kuntayhtymä
- Valtion viranomainen
- Järjestö X**
- Palveluntuottaja
- Muu

Toivomme lausunnonantajien ottavan kantaa seuraaviin asioihin:

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

- Kyllä
- Ei X**
- Ei kantaa

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea

- vain iäkkäiden henkilöiden palveluasumista?
- kaikkien asiakasryhmien palveluasumista?
- Ei kantaa X**

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Väestön ikääntyminen lisää esteettömien asuntojen kysyntää. Vuoteen 2030 mennessä tarvitaan arviolta noin miljoona esteetöntä ja turvallista asuntoa. Tällä hetkellä asuntokannassamme on valmiina vain noin kolmannes tästä tarpeesta.

Asumiseen tulee vastata ikääntyneiden yksilöllisiä tarpeita kunnioittaen ja heille tulee tarjota esteettömiä ja kohtuuhintaisia asumismuotoja. Erityisenä kohderyhmänä tulee olla pienituloiset vuokralla asuvat eläkkeensaajat, joilla ei ole varallisuutta.

Asuntotuotannossa tulee kehittää myös sellaista asumista, jossa kaikenikäiset ihmiset voivat asua yhdessä ja auttaa toisiaan, koska yhä useampi ikääntynyt asuu tulevaisuudessa yksin. Korjausrakentamista on myös tuettava jatkuvasti, jotta nykyinen asuntokanta on jatkossakin sopiva mahdollisimman monelle.

Koko ajan nousevat asumiskustannukset ovat suuri ongelma. Järkevällä asuntopolitiikalla ja kaavoituksella on löydettävä kestäviä ratkaisuja jatkuvasti nouseviin kustannuksiin.

Lisäksi tulee kotitalousvähennystä kehittää. Se on nykyään ennen muuta hyvätuloisten asumisen tukimuoto. Pienituloisimmilla eläkkeensaajilla ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta kotitalousvähennykseen, koska vähennys tehdään maksetusta verosta eikä heillä ole veroa maksussa. Heidän tuekseen tulee luoda järjestelmä, joka vastaisi perusteiltaan ja määrältään kotitalousvähennystä.

Kotitalousvähennystä tulee myöntää korotettuna yli 75-vuotiaille. Näin saataisiin monia myönteisiä vaikutuksia ikäihmisten itsenäiseen selviytymiseen mm. kotipalveluiden käytön lisääntymisen ja palveluasumisen mahdollisen lykkääntymisen myötä.

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatusta sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseksi?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa X**

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

- Kyllä X**
- Ei
- Ei kantaa

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määrätymisestä toimiva tapa?

Taustalla on kotihoidon koko 2000-luvun ajan kestänyt räikeä aliresursointi. Edellä mainitun julkaisun mitoitusta on suuntaa antava pohja, mutta ei vielä riittävä.

Pitää taata, että kotipalvelussa on riittävä määrä henkilökuntaa hoidettavien määrään verraten. Asia ei pelkillä suosituksilla hoidu. Kunnat noudattavat lakia mutta suositukset jäävät usein noudattamatta esim. siksi, että rahat laitetaan mieluummin jonnekin muualle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan lähes joka neljäs pienituloisimmista 75 vuotta täyttäneistä tarvitsee kotipalvelua tai kotisairaanhoidoa. Useampi kuin joka neljäs pienituloinen vanhus ei saa riittävästi tai lainkaan kotipalvelua. Lähes viidennes ei saa riittävästi tai lainkaan kotisairaanhoidoa. Haastetta aiheuttaa kotihoidon maksujen suuruus (Ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve, käyttö ja kokemukset, THL, Katri Hannikainen 22.2.2018).

Tarvitsemme kotihoitoon lisää tekeviä käsiä. Kotihoidon lisäksi useat ikääntyneet tarvitsevat myös erilaisia tukipalveluita, jotka kasvattavat maksutaakkaa. Hyvän arjen toteutuminen edellyttää sitä, että kotona asumista tuetaan monipuolisin toimenpitein ja että asumisen ja palveluasumisen eri muotoja kehitetään edelleen iäkkäiden yksilöllisistä tarpeista käsin. Myös omaishoidon, perhehoidon ja erilaisten yhteisöllisen asumisen muotoja on kehitettävä ja hyödynnettävä. Kodista ei kuitenkaan saa tulla ikääntyneelle vankilaa. Siksi myös tulevaisuudessa tulee turvata laitoshoidon palvelut niitä tarvitseville.

Asiakkaan luona käyvien hoitajien vaihtuvuus on oltava mahdollisimman vähäistä. Tämä lisää asiakkaan turvallisuutta ja osaltaan parantaa kotihoidon laatua.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa X**

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

lääkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisessä on otettava huomioon myös kaltoinkohtelu ja sen estäminen.

Ikääntyneet kokevat merkittävästi kaltoinkohtelua, etenkin hoivapalveluiden parissa elävien keskuudessa. Varsinkin myöhäisessä elämässä ikääntyneet ovat alttiita niin fyysiselle, henkiselle kuin taloudellisellekin kaltoinkohtelulle. EKL on jo osallistunut useisiin kaltoinkohtelun tunnistamiseen ja torjuntaan tähtääviin hankkeisiin ja vaatii julkisilta toimijoilta parempia toimia nykyisten lisäksi. Esimerkiksi THL on jo julkistanut ohjeita kaltoinkohtelun torjumiseen, mutta kaltoinkohtelun tunnistamista ja torjuntaa vaivaa edelleen useat seikat, kuten tunnistamisen ja puuttumisen hankaluus. Valviran (2016) selvityksen mukaan 93 prosenttia ympärivuorokautisten hoivayksiköiden työntekijöistä oli havainnut jonkinlaista kaltoinkohtelua, tyypillisimpinä kaltoinkohtelun tuottajina olivat henkilökunta tai toiset asukkaat.

Kuntoutus on elintärkeä osa ikääntyneiden sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoketjua. Ikäkuntoutuksen vaikuttavuudesta on myös runsaasti tutkimusnäyttöä. Vanhenemiseen liittyy monia muutoksia, jotka altistavat erilaisille sairauksille ja tapaturmille sekä niiden liitännäisöireille. Hoitamattomina ja ilman aktiivista kuntoutusta ne aiheuttavat toimintakyvyn vähenemistä ja palveluiden tarpeen kasvua. Tästä huolimatta tavoitteellinen kuntoutus ei vielääkään ole riittävästi mukana ikääntyneiden hoito- ja palvelusuunnitelmissa. Ikääntyneiden kansalaisten oikeus kuntoutukseen on turvattava. Kuntoutus kuuluu kaikille ikään katsomatta ja sen tulee olla oleellinen osa ikääntyneiden kansalaisten hoitoa ja arkea.

lääkkään palvelutarpeisiin tulee vastata yhdenvertaisesti ja selkeästi. Nykyistäkin merkittävimmiä tekijöiksi muodostuvat ihmistä lähellä olevat ja saavutettavat palvelut ja palveluohjaus sekä ikääntyneen yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja niihin

vastaaminen oikea-aikaisesti. Ikääntyneiden monimuotoisiin asumisen tarpeisiin on vastattava ikääntyneen yksilöllisistä tarpeista käsin. Nämä monimuotoiset palvelut on turvattava ikääntyneen mahdollisimman hyvän toimintakyvyn säilyttämiseksi ja kotona asumisen varmistamiseksi. Samanaikaisesti on huolehdittava, että palvelut ovat saavutettavia, turvallisia ja mahdollisia riippumatta ikääntyneen varallisuudesta.

Ikääntyvässä Suomessa tulee varmistaa peruspalvelujen yhdenvertainen saatavuus kaikkialla maassa. Suomen väestö ikääntyy Euroopan kärkivauhtia ja ikääntyneillä on oltava yhtäläiset, tasa-arvoiset ja toimivat mahdollisuudet saada palvelunsa riittävän läheltä ja hyvien kulkuyhteyksien päästä. Julkiset palvelumme on oltava saavutettavissa yhdenmukaisesti, selkeästi ja ymmärrettävästi. Nykyisellään palvelujen taso on jo ollut Pohjoismaiden heikointa laadultaan vuosien ajan (Helsingin sanomat 10.6.2020), joten merkittäviä lisäpanostuksia on saatava ikääntyneiden saamaan palveluun.

Palveluiden kehittämisessä toivoisi vahvemmin näkyvän ikäväestön moninaisuus ja sen edellyttämä osaamisen ja palveluiden kulttuuritietoinen sekä vähemmistöt huomioiva kehittäminen.

Kohdissa 1 ja 3 puhutaan ainoastaan kunnan järjestämästä palveluasumisesta. On tärkeää huomioida, että on myös muita tahoja jotka palveluasumista järjestää.

Helsingissä 24.6.2020

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Timo Kokko
toiminnanjohtaja

Lisätietoja asiasta antaa tarvittaessa

Eero Kivinen
sosiaalipoliittinen asiantuntija
eero.kivinen@ekl.fi
041 5221696